

KUR'ÂN'I KERİM'DE A'RÂF VE A'RÂF HALKI

Necdet ÜNAL*

Özet

Bu makalede Kur'ân'ı Kerim'de geçen A'râf kavramı ve A'râf halkı üzerinde durulmuş, konuyla ilgili olarak kaynaklarda geçen bilgi ve görüşler değerlendirilmiş ve bir sonuca varılmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kur'an, Tefsir, A'râf, A'râf halkı.

The Purgatory and The People of Purgatory in Quran

Abstract

This paper is about the concept of the Purgatory (A'râf) and the People of Purgatory (Ashabu'l-A'râf). It considers the information and views contained in the sources related to the issue and tries to achieve a result.

Key Word: Quran, Commentary, Purgatory, People of Purgatory.

Giriş

Kur'ân'ı Kerim'in A'râf suresinde cennet ve cehennem ehlinin birbirleriyle konuşmalarından bahsedilirken, söz konusu ayetler bağlamında A'râf'tan ve A'râf ehlinen söz edilmektedir. Kur'ân'ı Kerim'de sadece A'râf suresindeki iki ayette geçen ve aynı zamanda söz konusu sureye isim olan A'râf kavramının ne ve A'râf ehlinin kimler olduğunu ortaya koyabilmek için çalışmamızda özellikle bu iki ayet ile onların siyak ve sibakı üzerinde yoğunlaşmaya çalışacağız.

* Dr., Çanakkale Gazi İlköğretim Okulu, doktornecdet@gmail.com

A'râf Kavramı

A'râf kavramı (الأَعْرَاف) Arapçadaki urf (عُرْف) kelimesinin çoğuludur¹. Urf (عُرْف) kelimesi lügatte bilme, itiraf etme, sabır vb.² ile yerden yüksek olan şey anlamına gelmektedir.³

Urf (عُرْف) kelimesi anlam olarak bir şeyin en yüksek yerini anlatır. Bu yüzden Arapçada “hayvanın urfu” denildiğinde onun boyununun en yüksek yerindeki yelesi, “horozun urfu” denildiğinde de onun başının en yüksek kısmındaki ibiği anlaşılır. Çünkü hayvanın yelesi ve horozun ibiği, o hayvanların bedenindeki diğer organlara göre daha yüksektir ve bu yüzden urf kelimesi ile ifade edilir.⁴

- ¹ el-Halil b. Ahmed, Ebu Abdirrahman el-Ferahidî (175/791), *Kitabü'l-Ayn*, (Mehdi el-mahzûmî-İbrahim es-Sâmirâî, I-VIII, Byy. II, 122; İbn Manzûr, Ebu Fazl Cemalüddin b. Mükerrrem (v. 711/1311), *Lisânü'l-Arabî'l-Muhît*, (Tahk: Abdullah Ali el-Kebîr-Muhammed Ahmed Hasbullah-Hâşim Muhammed Şâzîlî, Dâru'l-Meârif, VI, Kahire, ts., IV, 2899; el-Ezherî, Ebu Mansur Muhammed b. Ahmed (v. 370/980), *Tehzîbü'l-Lüga*, ed-Dâru'l-Misriyye, I-XV, Kahire-ts., II, 346; et-Taberî, Ebu Cafer Muhammed b. Cerir (v. 310/922), *Câmiu'l-Beyan an Te'vili Âyi'l-Kur'an*, (Tahk: Ahmed Muhammed Şakir), Müessesetü'r Risale, , I-XXIV, Byy. 2000, XII, 449; İbn Kesîr, Ebu'l-Fidâ İsmail b. Ömer (v. 774/1372), *Tefsîru'l-Kur'ani'l-Azîm*, (Tahk: Sami b. Muhammed Selame), Dâru Tayyibe, I-VIII, Byy. 1417/1997, III, 418; el-Beğavî, Ebu Muhammed el-Huseyn b. Mesûd (v. 516/1122), *Meâlimü't-Tenzîl*, (Tahk: Muhammed Abdullah en-Nemr, Osman Cuma Damiriyye, Süleyman Müslim el-Harş), Dâru Tayyibe, 4. Baskı, I-VIII, Beyrut-1987, III, 231; el-Alûsî, Ebu'l-Fadl Mahmûd (v. 1270/1854), *Rûhu'l-Meânî fi Tefsîri'l-Kur'ani'l-Azîm ve's-Sebî'l-Mesânî*, Dâru İhyâi't-Türâsi'l-Arabiyy, I-XXX, Beyrut-ts., VIII, 123; İbnü'l-Cevzî, Cemalüddin Ebu'l-Ferec Abdurrahman (v. 597/1201), *Zâdü'l-Mesîr fi İlmi't-Tefsîr*, el-Mektebül'İslâmiyy, 3. baskı, I-IX, Beyrut 1984, III, 204; er-Râzî, Ebu Abdillâh Muhammed b. Ömer Fahrüddin (1985), *Tefsîru Fahri'r-Râzî*, I-XXXII, Dâru'l-Fikr, Beyrut 1981, XIV, 92; el-Beydavî, Nasirüddin Abdullah b. Ömer el-Kâdî (v. 685/1288), *Envâru't-Tenzîl ve Esrâru't-Te'vîl*, Hakikat Kitabevi, I-IV, İstanbul 1998, II, 340; ez-Zemahşerî, Ebu'l-Kâsım Cârullah Mahmûd b. Ömer (v.537/1142), *el-Keşşâf an Hakâiki't-Tenzîl ve Uyûni'l-Ekâvîl fi Vücûhi't-Te'vîl*, I-VI, Riyad 1998, II, 446; Ebu's-Suûd, Muhammed b. Muhammed el-İmâdî (v. 982/1574), *İrşâdü'l-Aklî's-Selîm ilâ Mezâye'l-Kur'ani'l-Kerîm*, Mektebetü'r-Riyadî'l-Hadîse, I-V, Riyad-ts., II, 346.
- ² Ezherî, *Tehzîb*, II, 344 vd.; el-Cevherî, İsmail b. Hammâd (v. 393/1003), *es-Sihah fi'l-Luğati ve'l-Ulûm*, 2.Baskı, I-VI, Beyrut 1979, IV, 1400 vd.; El-Halîl, *Kitabü'l-Ayn*, II, 121.
- ³ İbn Manzûr, *Lisânü'l-Arab*, IV, 2899 vd.; *Ezherî*, *Tehzîb*, II, 346; Ebu Ubeyde, Ma'mer ibnü'l-Müsennâ et-Teymiyy, (v. 210/825), *Mecâcü'l-Kurân*, I-II, Kahire ty., I, 215; Et-Taberî, *Câmiu'l-Beyân*, XII, 449-450; İbn Kesîr, *Tefsîr*, III, 418; İbnü'l-Cevzî, *Zâdü'l-Mesîr*; III, 204; Er-Râzî, *Tefsîr*, XIV, 92; Beydavî, *Envâr*, II, 340; Ebu's-Suûd, *İrşâd*, II, 346.
- ⁴ Et-Taberî, *Câmiu'l-Beyân*, XII, 449; İbn Kesîr, *Tefsîr*, III, 418; El-Beğavî, *Meâlim*, III, 231) (El-Alûsî, *Rûhu'l-Meânî*, VIII, 123; İbn Âşûr Muhammed et-Tâhir (v. 1393/1973), *Tefsîru't-Tahrîr ve't-Tenvîr*, ed-Dâru't-Tunûsiyye, I-XXX, Tunus 1984, VIII, 357.

Kelimenin Arap şiirindeki şu kullanımı da bu manayı doğrulamaktadır:

نمش باعراف الجياد الكفا اذا نحن قمنا عن شواء مضهوب

“Kızartılmış et (veya kebab) yemekten kalktığımızda ellerimizi atların yelesine sileriz”.⁵

A'râf kavramının Kur'ân'ı Kerim'deki kullanımına baktığımızda onun sadece Araf suresindeki şu iki ayette⁶ geçtiğini görürüz:

“İki taraf arasında bir perde ve A'râf üzerinde de herkesi simalarından tanıyan adamlar vardır. Henüz cennete girmemiş olan fakat girmeyi bekleyen cennet ehline ‘Selam size’ diye seslendiler”⁷.

“A'râf halkı yüzlerinden tanıdıkları bir takım adamlara dediler ki ‘ne topluluğunuz ne de büyüklük taslamanız size bir yarar sağladı’⁸.”

⁵ İmrü'l-Kays (v. 545/1150), *Dîvânü İmrü'l-Kays*, (Şerh: Ömer Faruk et-Tabbâ), Daru'l-Kalem, Beyrut ts., s. 25; es-Sendûbi, Hasen, *Şerhu Divani İmrü'l-Kays*, el-Mektebetü't Ticariyyetü'l-Kübrâ, 5. Baskı, Mısır ts., s. 57.

⁶ Çalışmamızın merkezinde yer alan ve ağırlıklı olarak üzerinde duracağımız bu ayetler siyak ve sibağıyla birlikte şöyledir: Bkz. Araf 7/44-51

وَنَادَى أَصْحَابَ الْجَنَّةِ أَصْحَابَ النَّارِ أَنْ قَدْ وَجَدْنَا مَا وَعَدَنَا رَبُّنَا حَقًّا فَهَلْ وَجَدْتُمْ مَا وَعَدَ رَبُّكُمْ حَقًّا قَالُوا نَعَمْ فَأَذَّنَ مُؤَذِّنٌ بَيْنَهُمْ أَنْ لَعْنَةُ اللَّهِ عَلَى الظَّالِمِينَ (44) الَّذِينَ يَصُدُّونَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ وَيَعُونَهَا عِوَجًا وَهُمْ بِالْآخِرَةِ كَافِرُونَ (45) وَبَيْنَهُمَا حِجَابٌ وَعَلَى الْأَعْرَافِ رِجَالٌ يَعْرِفُونَ كُلًّا بِسِيمَاهُمْ وَنَادُوا أَصْحَابَ الْجَنَّةِ أَنْ سَلَامٌ عَلَيْكُمْ لَمْ يَدْخُلُوهَا وَهُمْ يَطْمَعُونَ (46) وَإِذَا صُرِفَتْ أَبْصَارُهُمْ تِلْقَاءَ أَصْحَابِ النَّارِ قَالُوا رَبَّنَا لَا تَجْعَلْنَا مَعَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ (47) وَنَادَى أَصْحَابُ الْأَعْرَافِ رِجَالًا يَعْرِفُونَهُمْ بِسِيمَاهُمْ قَالُوا مَا أَغْنَىٰ عَنْكُمْ جَمْعُكُمْ وَمَا كُنْتُمْ تُسْتَكْبِرُونَ (48) أَهْلَ الْأَرْضِ الَّذِينَ أُقْسِمْتُمْ لَا يَبَالِهِمُ اللَّهُ بِرَحْمَةٍ أَدْخَلُوا الْجَنَّةَ لَا خَوْفٌ عَلَيْكُمْ وَلَا أَنْتُمْ تَحْزَنُونَ (49) وَنَادَى أَصْحَابُ النَّارِ أَصْحَابَ الْجَنَّةِ أَنْ أَفِيضُوا عَلَيْنَا مِنَ الْمَاءِ أَوْ مِمَّا رَزَقَكُمُ اللَّهُ قَالُوا إِنَّ اللَّهَ حَرَمَهُمَا عَلَى الْكَافِرِينَ (50) الَّذِينَ اتَّخَذُوا دِينَهُمْ لَهْوًا وَلَعِبًا وَغَرَّتُهُمْ الْخَيَاةُ الدُّنْيَا قَالِیَوْمَ نَنْسَاهُمْ كَمَا نَسُوا لِقَاءَ يَوْمِهِمْ هَذَا وَمَا كَانُوا بِآيَاتِنَا يَجْحَدُونَ (51)

44 “Cennet ehli cehennem ehline ‘Biz Rabbimizin bize vaat ettiğini gerçek bulduk, siz de Rabbinizin size vaat ettiğini gerçek buldunuz mu’ diye seslendi. ‘Evet’ dediler. Ve aralarından bir ünleyici ‘Allah’ın laneti zalimlerin üzerine olsun’ diye seslendi. 45-Onlar ki Allah’ın yolundan alıkoyar, onu eğiltmek ister ve ahireti inkar ederlerdi. 46-İki taraf arasında bir perde ve A'râf üzerinde de herkesi simalarından tanıyan adamlar vardır. Henüz cennete girmemiş olan fakat girmeyi bekleyen cennet ehline ‘Selam size’ diye seslendiler. 47-Gözleri cehennem ehli tarafına döndürülünce de ‘Rabbimiz bizi zalimler topluluğu ile beraber buldurma’ dediler. 48-A'râf halkı yüzlerinden tanıdıkları bir takım adamlara dediler ki ‘ ne topluluğunuz ne de büyüklük taslamanız size bir yarar sağladı’. 49-‘Allah’ın kendilerini hiçbir rahmete erdirmeyeceğine dair yemin ettiğiniz kimseler bunlar mıydı? Girin cennete, artık size korku yoktur ve siz üzülecek de değilsiniz’. 50-Ateş ehli, cennet ehline ‘Suyunuzdan veya Allah’ın sizi, rızıklandığı şeylerden bizim üzerimize de akıtın’ diye seslendiler. Onlar da ‘Allah bu ikisini kafirlere haram kılmıştır’ dediler. 51-O kafirler ki dinlerini bir eğlence ve oyun edindiler ve dünya hayatı onları aldattı. Onların, bu günleri ile karşılaşacaklarını unuttukları ve ayetlerimizi bile bile inkar ettikleri gibi biz de bugün onları unuturuz”.

⁷ A'râf 7/46. وَبَيْنَهُمَا حِجَابٌ وَعَلَى الْأَعْرَافِ رِجَالٌ يَعْرِفُونَ كُلًّا بِسِيمَاهُمْ وَنَادُوا أَصْحَابَ الْجَنَّةِ أَنْ سَلَامٌ عَلَيْكُمْ لَمْ يَدْخُلُوهَا وَهُمْ يَطْمَعُونَ

A'râf kavramının anlaşılmasına katkı sağlayacağı düşüncesiyle biz öncelikle sur⁹ ve A'râf¹⁰ diye iki şekilde anlaşılan A'râf 7/46. ayetteki¹¹ hicâb (حِجَابٌ) kelimesinden biraz bahsetmek istiyoruz.

Ayette geçen بينهما yani “ikisinin arasında” ifadesi, sur diye aktardığımız hicabın cennet ve cehennem arasında olduğunu göstermektedir.¹² Buradan hareketle, bu surun cennet ve cehennem me-

⁸ (A'râf 7/48. (وَنَادَى أَصْحَابُ الْأَعْرَافِ رَجَالًا يَعْرِفُونَهُمْ بِسِيمَاهُمْ قَالُوا مَا أَغْنَىٰ عَنْكُمْ جَمْعُكُمْ وَمَا كُنْتُمْ تُسْتَغْفَرُونَ.

⁹ Et-Taberî, *Câmiu'l-Beyân*, XII, 449; İbnü'l-Cevzî, *Zâdü'l-Mesîr*; III, 204; İbn Âşûr, *et-Tahrîr ve't-Tenvîr*, VIII, 357.

¹⁰ Et-Taberî, *Câmiu'l-Beyân*, XII, 449; es-Suyûtî, Celaluddin, Abdurrahman b. Ebi Bekr (v. 911/1505), *ed-Dürrü'l-Mensûr fi't-Tefsîr bi'l-Me'sûr*, (Tahk: Abdullah b. Abdül-Muhsin, I-XV, Kahire 2003, VI, 398.

¹¹ A'râf kavramının Kur'an'ı Kerim'de ilk geçtiği ayet olan A'râf 7/46. ayetten önceki 44. ve 45. ayetlere baktığımızda cennet ve cehennem ehlinin yerlerine yerleştikten sonra karşılıklı konuştukları (İbn Kesîr, *Tefsîr*, III, 416; Er-Râzî, *Tefsîr*, XIV, 88; Muhammed Abduh (v.1905)- er-Reşîd Rızâ, (v.1935), *Tefsîru'l-Kur'âni'l-Hakim* (Tefsîru'l-Menâr), 2. Baskı, I-XII, Kahire 1948, VIII, 377); cennet ehlinin cehennem ehline “Biz dünyada rabbimizin kendisine ve peygamberlerine iman ve itaat etmenin sevabına dair vaat ettiği şeyleri gerçekten bulduk. Siz de rabbinizin peygamberleri vasıtasıyla O'na küfretmenin ve O'na karşı gelmenin cezasına dair vaat ettiklerini buldunuz mu? dedikleri ve cehennem ehlinin de “evet biz de rabbimizin vaat ettiklerini gerçekten bulduk” dedikleri anlaşılmaktadır. (Et-Taberî, *Câmiu'l-Beyân*, XII, 445-446) Buna göre cennet ehli kendilerine dünyada hayır ve sevap adına vaat edileni, peygamberlerin diliyle ifade edilen cennet ehline ait nimetleri, itibarı, şerefi, ödülü, dirilişi, hesabı, insanların bildiği ya da bilmediği her türlü iyiliği ve sevabı; cehennem ehli de kendilerine dünyada azap babından vaat edilenleri, zillet, rezalet ve insanların bildikleri ya da bilmedikleri her türlü azabı, cezaı bulmuştur. (El-Alûsî, *Rûhu'l-Meânî*, VIII, 122; El-Beğavî, *Meâlim*, III, 231; Es-Suyûtî, *ed-Dürrü'l-Mensûr*, VI, 397; Et-Taberî, *Câmiu'l-Beyân*, XII, 446; Beydavî, *Envâr*, II, 340).

Ayetten anlaşıldığına göre cennet ve cehennem arasındaki mesafe yani uzaklık sesin duyulmasına engel teşkil etmez. (Er-Râzî, *Tefsîr*, XIV, 88; Abduh- Reşîd Rızâ, *Tefsîru Menâr*, VIII, 377) Allah'ın gazabı ve cezası ile birlikte azabı zalimlere, kafirlere (El-Beğavî, *Meâlim*, III, 231; İbnü'l-Cevzî, *Zâdü'l-Mesîr*; III, 203-204) ve O'na inanmayanlaradır. Allah'ın fazlı, keremi ve ihsanı ise müminlerin üzerinedir. (Et-Taberî, *Câmiu'l-Beyân*, XII, 449)

(Ayetteki müezzinin kim olduğuyla ilgili bazı görüşler şunlardır:

O bir melektir. (Ez-Zemahşerî, *el-Keşşâf*, II, 445), O, meleklerden surun sahibi İsrâfil'dir (Er-Râzî, *Tefsîr*, XIV, 90; Beydavî, *Envâr*, II, 340; Ebu's-Suûd, *İrşâd*, II, 345), O, cehennemimin bekçisi Malik'tir (El-Alûsî, *Rûhu'l-Meânî*, VIII, 123) O Hz. Alî'dir. (El-Alûsî, *Rûhu'l-Meânî*, VIII, 123)

¹² Et-Taberî, *Câmiu'l-Beyân*, XII, 449; İbn Kesîr, *Tefsîr*, III, 417; El-Beğavî, *Meâlim*, III, 231; El-Alûsî, *Rûhu'l-Meânî*, VIII, 123; İbnü'l-Cevzî, *Zâdü'l-Mesîr*; III, 204; Er-Râzî, *Tefsîr*, XIV, 92; Beydavî, *Envâr*, II, 340; Ez-Zemahşerî, *el-Keşşâf*, II, 446; Ebu's-Suûd, *İrşâd*, II, 346; Es-Suyûtî, *ed-Dürrü'l-Mensûr*, VI, 398; İbn Âşûr, *et-Tahrîr ve't-Tenvîr*, VIII, 357; Abduh- Reşîd Rızâ, *Tefsîru Menâr*, VIII, 430; Elmalılı, Hamdi Yazır (v.1361/1942), *Hak Dini Kur'an Dili*, Eser Neşriyat ve Dağıtım, I-X, İstanbul1982, III, 2166.

kânının arasını ayıran,¹³ cehennem ehlinin cennete ulaşmasını engelleyen,¹⁴ cennet ve cehennem ehlinin birisinin izinin veya eserinin diğerine ulaşmasına mani olmak için konulmuş bir sur olduğu¹⁵ anlaşılır.

Müfessirlerin birçoğu ayette geçen ve sur diye ifade ettiğimiz hicabı, Hadîd suresi 13. ayette¹⁶ geçen sur olarak¹⁷ anlamışlardır.¹⁸ Yüzyılımız müfessirlerinden İbn Âşûr'un da (v. 1973) ifade ettiği gibi Hadîd 57/13. ayette sözü edilen surun, A'râf suresi 7/46. ayetteki hicab olmayıp ondan başka bir şey olabileceği görüşünün daha isabetli olduğu ortadadır.¹⁹ Zira A'râf suresindeki ifade بينهما “o ikisinin arasında” şeklindedir. Yani surun, cennet ve cehennem arasında olduğu anlatılmaktadır. Eğer onun cennet ve cehennem ehli arasında olduğu murat edilseydi بينهم “onların arasında” diye ifade edilmesi gerekirdi. Oysa Hadîd suresi 13. ayetteki kullanım بينهم şeklindedir. Buna göre anlam “cennet ve cehennem ehli arasında” olur.²⁰ Dolayısıyla A'râf suresi 7/46. ayetteki sur, cennet ve cehennem mekân olarak birbirinden ayıran bir suru ve Hadîd suresi 13. ayetteki sur da cennet ve cehennemlikler arasındaki bir suru düşündürmektedir. Dolayısıyla cennet ve cehennem ehlinin birbirinden ayrıldığı şey ile cennet ve cehennemliklerin birbirinden ayrıldığı şey farklı olabilir.

A'râf suresi 7/46. ayette geçen A'râf (الأعراف) kelimesi, sur diye ifade ettiğimiz hicab kelimesinden hemen sonra gelmekte ve onunla

¹³ İbn Âşûr, *et-Tahrîr ve't-Tenvîr*, VIII, 357; Gölcük, Şerafeddin, Toprak, Süleyman, *Kelâm*, Tekin Yayınevi, 2. Baskı, Konya 1991, s. 400.

¹⁴ İbn Kesîr, *Tefsîr*, III, 417.

¹⁵ Beydavî, *Envâr*, II, 340; Ebu's-Suûd, *İrşâd*, II, 346.

¹⁶ Hadîd 57/13. *يَوْمَ يَقُولُ الْمُنَافِقُونَ وَالْمُنَافِقَاتُ لِلَّذِينَ آمَنُوا انظُرُونَا نَقْتَبِسْ مِنْ نُورِكُمْ قِيلَ ارْجِعُوا وَرَاءَكُمْ فَالْتَمِسُوا*. (Münafik erkeklerle münafik kadınların müminlere “bize bakın da nurunuzdan faydalanalım” diyecekleri günde kendilerine “arkanıza dönünde kendinize bir nur arayın denilir”. Derken aralarına kapılı bir sur çekilir ki onun iç tarafında rahmet ve dış tarafında azap vardır).

¹⁷ Tefsirlere baktığımızda Hadîd 57/13. ayette geçen rahmetin cenneti ve azabın cehennemi anlattığı, içinde rahmet bulunan kapının cennet ehline ait olduğu ve cennetliklerin buradan cennete girecekleri, dışında azap bulunan kapının ise cehennemlikler için olup cehenneme doğru gittiği belirtilir. (Ebu's-Suûd, *İrşâd*, V, 276; Es-Suyûtî, *ed-Dürrü'l-Mensûr*, XIV, 273) Ayetteki surun da cennet ve cehennem arasındaki duvar (Et-Taberî, *Câmiu'l-Beyân*, XXIII, 182; İbnü'l-Cevzî, *Zâdü'l-Mesîr*; VIII, 166) ve A'râf diye iki şekilde anlaşıldığı görülür. (İbnü'l-Cevzî, *Zâdü'l-Mesîr*; VIII, 166; Es-Suyûtî, *ed-Dürrü'l-Mensûr*, VI, 398)

¹⁸ Et-Taberî, *Câmiu'l-Beyân*, XII, 449; El-Beğavî, *Meâlim*, III, 231; İbnü'l-Cevzî, *Zâdü'l-Mesîr*; III, 204; Er-Râzî, *Tefsîr*, XIV, 92; (Elmalılı, *Hak Dini*), III, 2166.

¹⁹ İbn Âşûr, *et-Tahrîr ve't-Tenvîr*, XXVII, 384.

²⁰ İbn Âşûr, *et-Tahrîr ve't-Tenvîr*, VIII, 357.

alakası olan bir anlamı çağrıştırmaktadır. Hayvanın yelesi ve horozun ibiğinden istiare olan²¹ A'râf kavramı, horozun ibiği misali yüksek yeri olan bu suru düşündürmektedir.²² Nitekim A'râf kavramının sırat,²³ "sıratın tepe noktaları"²⁴ ve cennet ile cehennem arasındaki dağlar şeklindeki izahlarında da yüksekliğe vurgu yapılması, kelimenin lügat anlamına uygun düşmektedir.

Görünen o ki ayette geçen ve cennet ile cehennem arasında bulunan sur, yüksekliği sebebiyle A'râf diye isimlendirilmiş²⁵ ve hatta A'râf, cennet ve cehennem arasındaki sur olarak anlaşılmıştır.²⁶ Buna göre ayette geçen "A'râfta" (وَعَلَى الْأَعْرَافِ) ifadesi, "cennet ve cehennem arasındaki surun doruklarında, yükseklerinde" diye anlaşılmıştır²⁷ ki bu da A'râf kavramı için uygun ve isabetli bir karşılıktır²⁸.

Bir mekân olarak tefsir edilen A'râf kavramını bazı bilginler bir yer olarak düşünmemişler ve onu cennet ile cehennem ehlinin tanınıp bilinmesine yönelik bir mana olarak tefsir etmişlerdir.²⁹ Mesela bu çizgide gözüken Muhammed Esed (v.1992) urf kavramındaki tanıma, bilme gibi anlamları ön plana çıkarmış ve A'râf kavramını, eğriyi ve doğruyu ayırt etme gücü olarak değerlendirmenin daha makul olacağını söylemiştir. O'na göre A'râftaki kişiler eğriyi doğruyu ayırt eden fakat bu konuda tercih belirtmeyip çekimser duran kimselerdir. Bu çekimserlik onları çok iyilikten de çok kötülükten

²¹ El-Alûsî, *Rûhu'l-Meânî*, VIII, 123; Beydavî, *Envâr*, II, 340; Ez-Zemahşerî, *el-Keşşâf*, II, 446; Ebu's-Suûd, *İrşâd*, II, 346.

²² İbnü'l-Cevzî, *Zâdü'l-Mesîr*; III, 204.

²³ El-Alûsî, *Rûhu'l-Meânî*, VIII, 123; Es-Suyûtî, *ed-Dürrü'l-Mensûr*, VI, 399.

²⁴ Er-Râzî, *Tefsîr*, XIV, 92.

²⁵ İbnü'l-Cevzî, *Zâdü'l-Mesîr*; III, 204; II, 484.

²⁶ Et-Taberî, *Câmiu'l-Beyân*, XII, 449, 451, 452; İbn Kesîr, *Tefsîr*, III, 418; İbnü'l-Cevzî, *Zâdü'l-Mesîr*; III, 204; Beydavî, *Envâr*, II, 340; Es-Suyûtî, *ed-Dürrü'l-Mensûr*, VI, 399; Cevherî, *Sihah*, IV, 1401.

²⁷ Beydavî, *Envâr*, II, 340; El-Alûsî, *Rûhu'l-Meânî*, VIII, 123; Ez-Zemahşerî, *el-Keşşâf*, II, 446; Ebu's-Suûd, *İrşâd*, II, 346.

²⁸ A'râf kavramıyla ilgili olarak kaynaklarda tespit ettiğimiz farklı tanım ve değerlendirmelerden de kısaca bahsetmekte fayda görüyoruz ki bunlardan bazıları şöyledir: A'râf, cennet ve cehennem arasında kapısı olan bir perdedir. (Et-Taberî, *Câmiu'l-Beyân*, XII, 451; İbn Kesîr, *Tefsîr*, III, 418 Es-Suyûtî, *ed-Dürrü'l-Mensûr*, XIV, 273) A'râf, cennet ve cehennem arasında bulunan ve amelleri sebebiyle insanların üzerinde alikonuldukları yerdir. (Et-Taberî, *Câmiu'l-Beyân*, XII, 456) Günahkârlardan olan bir insan grubunun cennet ve cehennem arasında üzerinde tutuldukları tümsek bir yerdir. (Et-Taberî, *Câmiu'l-Beyân*, XII, 451; Es-Suyûtî, *ed-Dürrü'l-Mensûr*, VI, 398 vd.).

²⁹ İbnü'l-Cevzî, *Zâdü'l-Mesîr*; III, 206; Er-Râzî, *Tefsîr*, XIV, 92; El-Alûsî, *Rûhu'l-Meânî*, VIII, 123.

de alıkoymuştur. Dolayısıyla bu kişiler ne cenneti ne de cehennemi hak etmişlerdir.³⁰

A'râf kavramının, cennet ile cehennem ehlinin tanınıp bilinmesine yönelik bir mana olarak tefsir edilmesini, kavramın lügat anlamı yönüyle mümkün olan bir izah kabul etmekle birlikte biz kendimizi, A'râf kavramını cennet ve cehennem arasındaki surun yüksekleri olarak izah eden görüşe daha yakın bulduğumuzu ifade etmeliyiz. Çünkü söz konusu kavramın ayetteki bağlamı ve ayetin de siyak ve sibakıyla irtibatı bize bunu düşündürmektedir.

A'râf Halkı

Öncelikle şunu ifade edelim ki A'râf halkı ile ilgili bilgiyi sadece Kur'ân'ı Kerim'in A'râf suresindeki “iki taraf arasında bir perde ve A'râf üzerinde de herkesi simalarından tanıyan adamlar vardır. Henüz cennete girmemiş olan fakat girmeyi uman cennet ehline ‘Selam size’ diye seslendiler. Gözleri cehennem ehli tarafına döndürülünce de ‘Rabbimiz bizi zalimler topluluğu ile beraber bulundurma’ dediler. A'râf halkı yüzlerinden tanıdıkları bir takım adamlara dediler ki ‘ ne topluluğunuz ne de büyüklük taslamanız size bir yarar sağladı’. Allah’ın kendilerini hiçbir rahmete erdirmeyeceğine dair yemin ettiğiniz kimseler bunlar mıydı? Girin cennete, artık size korku yoktur ve siz üzülecek de değilsiniz” ayetlerinde³¹ bulabiliyoruz. Bu ayetler dışında, ne diğer Kur'ân ayetlerinde ne de Kütübi Tis'a'da, A'râf ya da A'râf halkı kavramına rastlıyoruz. Dolayısıyla A'râf halkının kimler olduğu noktasında bize fikir ve çalışmamıza yön verecek olan tek kaynak bu ayetler olarak gözükmektedir.

A'râf suresi 46. ayette ricâl³², aynı surenin 48. ayetinde A'râf halkı (أصحاب الأعراف) olarak zikredilen, cennet ile cehennem arasındaki surun veya dağların zirvelerinde bulunan³³ A'râf halkı, A'râf

³⁰ Esed, Muhammed (v. 1413/1992), *Kur'an Mesajı Meal-Tefsir*, (Çev.: Cahit Koytak, Ahmet Ertürk), İşaret Yayınları, 6. Baskı, İstanbul 1999, s. 279-280.

³¹ A'râf 7/46-49. (وَبَيْنَهُمَا حِجَابٌ وَعَلَى الْأَعْرَافِ رِجَالٌ يَعْرِفُونَ كُلًّا بِسِيمَاهُمْ وَنَادُوا أَصْحَابَ الْجَنَّةِ أَنْ سَلَامٌ عَلَيْكُمْ لَمْ يَدْخُلُوهَا وَهُمْ يَطْمَعُونَ (46) وَإِذَا صُرِفَتْ أَبْصَارُهُمْ تِلْقَاءَ أَصْحَابِ النَّارِ قَالُوا رَبَّنَا لَا تَجْعَلْنَا مَعَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ (47) وَنَادَى أَصْحَابُ الْأَعْرَافِ رِجَالًا يَعْرِفُونَهُمْ بِسِيمَاهُمْ قَالُوا مَا أَغْنَىٰ عَنْكُمْ جَمْعُكُمْ وَمَا كُنْتُمْ تُسْتَكْبِرُونَ (48) أَهْؤُلَاءِ الَّذِينَ أَقْسَمْتُمْ لَا يَنَالُهُمُ اللَّهُ بِرَحْمَةٍ ادْخُلُوا الْجَنَّةَ لَا خَوْفٌ عَلَيْكُمْ وَلَا أَنتُمْ تَحْزَنُونَ (49))

³² A'râf suresi 46. ayette geçen ricâl (رجال) kelimesi Arap dilinde insan türünün erkeği (İbn Manzûr, *Lisânü'l-Arab*, III, 1596; çocukluk çağıının üstündeki yetişkin erkek (Ezherî, *Tehzîb*, XI, 29; İbn Manzûr, *Lisânü'l-Arab*, III, 1596; kadının zıddı (Cevherî, *Sihah*, IV, 1705; İbn Manzûr, *Lisânü'l-Arab*, III, 1596) anlamlarına gelmektedir. Dolayısıyla ricâl, ademoğlunun erkeklerini kapsar, dişilerini veya erkekler dışında yaratılmışlarını kapsamaz. (Et-Taberî, *Câmiu'l-Beyân*, XII, 460-461)

³³ İbnü'l-Cevzi, *Zâdü'l-Mesîr*; III, 204; Es-Suyûtî, *ed-Dürü'l-Mensûr*, VI, 398 vd.

7/46-49. ayetlerin bağlamından anlaşıldığına göre cennet ve cehennem ehlini simalarından tanıyan kimselerdir. Genelde tefsirler, A'râf halkının, cennet ehlini yüzlerinin beyazlığı ve cehennem ehlini de yüzlerinin siyahlığı ile tanıyacaklarını³⁴ belirtirler³⁵ ve onlara, insanları tanıyıp bilmeleri sebebiyle bu ismin verildiğini zikrederler.³⁶

A'râf suresi 7/46. ayetteki “Henüz cennete girmemiş olan fakat girmeyi uman” ifadesinin A'râf halkına mı yoksa cennet ehline mi ait bir sıfat olduğu konusuna gelince, bu hususta iki görüş vardır:

1. Bu ifade A'râf halkının sıfatıdır. Buna göre A'râf halkı, henüz cennete girmemiştir ve oraya girmeyi arzu etmektedir.³⁷

2. Söz konusu ifade, cennet ehlinin bir sıfatıdır.³⁸ Buna göre ayette, cennete götürülmekte olan fakat daha cennete girmemiş olan bir grubun cennete girme arzusu bildirilmektedir.

Bize göre ikinci görüş daha isabetlidir. Çünkü A'râf halkı, ayetlerden³⁹ anlaşıldığına göre, cennet ehlini de cehennem ehlini de tanıyan, cennetliklere selam vererek taltifte bulunan ve cehennemlikleri de “ne topluluğunuz ne de büyüklük taslamanız size bir yarar sağladı. Allah'ın kendilerini hiçbir rahmete erdirmeyeceğine dair yemin ettiğiniz kimseler bunlar mıydı” diyerek azarlayacak kimse-

³⁴ Râzî'ye göre A'râf ehlinin, cennetlikleri yüzlerinin beyazlığı ve cehennemlikleri de yüzlerinin siyahlığı ve gözlerinin akının belirginleşmesi ile tanıdığı görüşü batıldır. Zira Allah her iki grubu da simalarından tanımlarını A'râf ehline mahsus kılmıştır. Eğer iddia edildiği gibi yüz göz belirtileri varsa, onları zaten herkes tanırdı ve bu durumda A'râf ehline özgü bir tanıma da olamazdı. Dolayısıyla A'râf ehli, iman ve küfür ehli ile iyilik ve kötülük ehlinin kimler olduğunu dünyada biliyorlardı. Bu yüzden onlar iman ve küfür ile taat ve isyan ehlinin dünyadaki şahitleri olmaktadır ve bu sebeple Allah tarafından A'râf'a konulmuşlardır.

³⁵ Et-Taberî, *Câmiu'l-Beyân*, XII, 454, 461-463; İbn Kesîr, *Tefsîr*, III, 421; El-Beğavî, *Meâlim*, III, 233; İbnü'l-Cevzî, *Zâdü'l-Mesîr*; III, 204; Beydavî, *Envâr*, II, 341; Es-Suyûtî, *ed-Dürrü'l-Mensûr*, VI, 403; El-Alûsî, *Rûhu'l-Meânî*, VIII, 124; Ebu's-Suûd, *İrşâd*, II, 346.

³⁶ El-Beğavî, *Meâlim*, III, 231.

³⁷ Et-Taberî, *Câmiu'l-Beyân*, XII, 464-465; El-Beğavî, *Meâlim*, III, 233; El-Alûsî, *Rûhu'l-Meânî*, VIII, 124-125.

³⁸ Et-Taberî, *Câmiu'l-Beyân*, XII, 465; İbnü'l-Cevzî, *Zâdü'l-Mesîr*; III, 204.

³⁹ A'râf 7/46-49. وَيَنْبِيَهُمَا حِجَابٌ وَعَلَى الْأَعْرَافِ رِجَالٌ يَعْرِفُونَ كُلًّا بِسِيمَاهُمْ وَنَادُوا أَصْحَابَ الْجَنَّةِ أَنْ سَلَامٌ عَلَيْكُمْ لَمْ يَدْخُلُوهَا وَهُمْ يَطْمَعُونَ (46) وَإِذَا صُرِفَتْ أَبْصَارُهُمْ تِلْقَاءَ أَصْحَابِ النَّارِ قَالُوا رَبَّنَا لَا تَجْعَلْنَا مَعَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ (47) وَنَادَى أَصْحَابُ الْأَعْرَافِ رِجَالًا يَعْرِفُونَهُمْ بِسِيمَاهُمْ قَالُوا مَا أَغْنَىٰ عَنْكُمْ جَمْعُكُمْ وَمَا كُنْتُمْ تُسْتَكْبِرُونَ (48) أَهْلَ الْأَيْدِينَ أَقْسَمْتُمْ لَا يَنْبَأُهُمُ اللَّهُ بِرَحْمَةٍ انْخَلَوْا الْجَنَّةَ لَا خَوْفَ عَلَيْكُمْ وَلَا أَنْتُمْ تَحْزَنُونَ (49)

lerdir.⁴⁰ Dolayısıyla cennet önünde bulunup oraya girmeyi arzula-
yanlar cennet ehli olan müminlerdir.

Her ne kadar A'râf halkının kimler olduğunun bilinemeyeceği-
ne dair görüşler olsa da⁴¹, kaynaklarda A'râf halkının kimler olduğu
ile ilgili birçok görüşe rastlıyoruz. Bu görüşleri iki kategoride ele
alabiliriz:

1. A'râf halkı meleklerdir, âdemoğlu değildir.⁴² Bu melekler er-
kek şeklinde görünen⁴³ meleklerdir⁴⁴ ama gerçekte melekler erkek-
lik veya dişilikle vasıflandırılmaz.⁴⁵ Taberî'ye (v. 310/922) göre
A'râf halkının melekler olduğu görüşü anlamsızdır ve buna dair
ümmetin bir icma'ı da yoktur.⁴⁶

2. A'râf halkı âdemoğullarındandır ve onlar melek değildir.⁴⁷
Bu başlık altında ele alacağımız ve A'râf halkının, âdemoğulların-
dan olduğunu dile getiren görüşleri iki ana başlık altında toplaya-
rak şöyle tasnif edebiliriz:

A. A'râf halkı, taat ve sevapta ileride olanlardır. Kaynaklarda bu
bağlamda tespit ettiğimiz görüşler şöyledir:

1. A'râf halkı peygamberlerdir.⁴⁸ Allah onları, diğer kıyamet eh-
linden ayırt etmek, şeref ve mertebelerinin yüksekliğini göstermek
amacıyla o surun en yüksek yerlerine oturtmuştur.⁴⁹

2. Onlar şehitlerdir.⁵⁰

⁴⁰ Süleyman Ateş, A'râf halkının makamlarının, cennet ehlinin makamlarından yüce olduğunu söyler. Çünkü O'na göre bu kişiler, cennetlik ve cehennemlikler hakkında hüküm belirtecek, takdir ve takdir yetkisine sahip yüksek kimselerdir. Bkz. Ateş, Süleyman, *Yüce Kur'an'ın Çağdaş Tefsiri*, Yeni Ufuklar Neşriyat, I-XII, İstanbul 1988, III, 344.

⁴¹ Et-Taberî, *Câmiu'l-Beyân*, XII, 460.

⁴² Et-Taberî, *Câmiu'l-Beyân*, XII, 459-460; İbn Kesîr, *Tefsîr*, III, 421; İbnü'l-Cevzî, *Zâdü'l-Mesîr*; III, 206; El-Alûsî, *Rûhu'l-Meânî*, VIII, 124.

⁴³ Meleklerin genç delikanlılar olarak gördükleri hususunda bkz. Ateş, *Çağdaş Tefsir*, IV, 319-322; V, 375.

⁴⁴ Beydavî, *Envâr*, II, 340; Ebu's-Suûd, *İrşâd*, II, 346; El-Alûsî, *Rûhu'l-Meânî*, VIII, 124; Ateş, *Çağdaş Tefsir*, III, 343.

⁴⁵ El-Alûsî, *Rûhu'l-Meânî*, VIII, 124.

⁴⁶ Et-Taberî, *Câmiu'l-Beyân*, XII, 460-461.

⁴⁷ İbnü'l-Cevzî, *Zâdü'l-Mesîr*; III, 205.

⁴⁸ İbn Kesîr, *Tefsîr*, III, 421; El-Alûsî, *Rûhu'l-Meânî*, VIII, 124; Er-Râzî, *Tefsîr*, XIV, 92 vd.; İbnü'l-Cevzî, *Zâdü'l-Mesîr*; III, 206.

⁴⁹ El-Alûsî, *Rûhu'l-Meânî*, VIII, 124; Er-Râzî, *Tefsîr*, XIV, 93.

⁵⁰ Beydavî, *Envâr*, II, 340; Ebu's-Suûd, *İrşâd*, II, 346; Er-Râzî, *Tefsîr*, XIV, 93.

3. Onlar, müminlerin en hayırlıları, en alimleri,⁵¹ dereceleri yüksek olanları,⁵² cennet ehlinin sakinleridir.⁵³

4. Araf halkı, müminlerin ve cennet ehlinin en faziletlieleri,⁵⁴ kıyamet ve cennet ehlinin eşrafı olan kişilerdir.⁵⁵

5. Bu kişiler kıyamet gününün her ümmetten adil olanlarıdır ve insanların amellerine şahitlik edeceklerdir.⁵⁶

6. Onlar, Allah'ı bir bilenlerden olup⁵⁷ cennet ile cehennem ehlini tanıyıp ayırt etmek üzere Allah tarafından o yüksek mevkilere oturtulmuş kişilerdir.⁵⁸ Cennet ehli cennete ve cehennem ehli de cehenneme girdikten sonra Allah onları cennetteki yüce mekânlarına nakledecektir.⁵⁹ Bu durumda A'râf halkı, cennete en son girecek kişiler olmaktadır.⁶⁰

B. A'râf halkı, sevabı olanların alt derecedekileridir. Bu bağlamdaki bazı görüşler şöyledir:

1. A'râf halkı, ana babanın rızasını almamış fakat Allah yolunda öldürülüp şehit düşmüş kimselerdir. Allah onları, Allah yolunda öldürülmeleri sebebiyle cehennemden kurtarmıştır ancak ana babaya karşı gelmeleri sebebiyle de cennetten alıkoymuştur.⁶¹

2. Onlar, ana babadan sadece birisinin rızasını almış, diğerinin rızasını almamış kimselerdir.⁶²

3. Bu kişiler iyilik ve kötülükleri eşit olanlardır.⁶³ Onlar iyilikleri cennete ve kötülükleri de cehenneme girmelerine yetmeyen kişi-

⁵¹ Beydavî, *Envâr*, II, 340; İbnü'l-Cevzî, *Zâdü'l-Mesîr*; III, 205; Ebu's-Suûd, *İrşâd*, II, 346; Et-Taberî, *Câmiu'l-Beyân*, XII, 458; İbn Kesîr, *Tefsîr*, III, 421.

⁵² El-Alûsî, *Rûhu'l-Meânî*, VIII, 124; Ebu's-Suûd, *İrşâd*, II, 346.

⁵³ Er-Râzî, *Tefsîr*, XIV, 94; El-Alûsî, *Rûhu'l-Meânî*, VIII, 124.

⁵⁴ El-Beğavî, *Meâlim*, III, 233.

⁵⁵ Er-Râzî, *Tefsîr*, XIV, 92.

⁵⁶ El-Alûsî, *Rûhu'l-Meânî*, VIII, 124.

⁵⁷ El-Alûsî, *Rûhu'l-Meânî*, VIII, 123.

⁵⁸ Er-Râzî, *Tefsîr*, XIV, 92.

⁵⁹ Er-Râzî, *Tefsîr*, XIV, 93.

⁶⁰ Et-Taberî, *Câmiu'l-Beyân*, XII, 454,457; El-Beğavî, *Meâlim*, III, 232; Ez-Zemahşerî, *el-Keşşâf*, II, 446; Es-Suyûtî, *ed-Dürri'l-Mensûr*, VI, 400.

⁶¹ Et-Taberî, *Câmiu'l-Beyân*, XII, 457; İbn Kesîr, *Tefsîr*, III, 418; El-Beğavî, *Meâlim*, III, 232; El-Alûsî, *Rûhu'l-Meânî*, VIII, 123-124; Er-Râzî, *Tefsîr*, XIV, 94; İbnü'l-Cevzî, *Zâdü'l-Mesîr*; III, 205.

⁶² El-Beğavî, *Meâlim*, III, 232; El-Alûsî, *Rûhu'l-Meânî*, VIII, 124; İbnü'l-Cevzî, *Zâdü'l-Mesîr*; III, 206.

⁶³ Et-Taberî, *Câmiu'l-Beyân*, XII, 452, 453, 456; İbn Kesîr, *Tefsîr*, III, 418; El-Beğavî, *Meâlim*, III, 232; Er-Râzî, *Tefsîr*, XIV, 92; İbnü'l-Cevzî, *Zâdü'l-Mesîr*; III, 205.

lerdir ve bu sebeple A'râf'a konulmuşlardır.⁶⁴ Bu konuda Abdullah İbn Mesud (v. 32/652), insanların kıyamet gününde hesaba çekileceğini, iyilikleri kötülüklerinden bir fazla olanların cennete, kötülükleri bir fazla olanların cehenneme gireceğini belirttikten sonra, iyilik ve kötülükleri eşit olanların A'râf halkı olduğunu ve sıratın üzerinde tutulacaklarını söylemiştir.⁶⁵

4. A'râf halkı, Allah'a inanan fakat ameli kısa geldiği için Allah tarafından haklarında hüküm verilene kadar surun üzerine konulmuş kimselerdir.⁶⁶ Bu kişiler, cennete girmelerine izin verilmelerine kadar cennet ve cehennem arasında kalacaklar ve nihayetinde cennete gireceklerdir.⁶⁷

5. A'râf halkı, cennet veya cehennem ehli olmayan kimselerdir. Fakat Allah onları fazlı ve rahmeti ile cennetine koyacaktır. Çünkü ahiret yurdunda sadece cennet veya cehennem vardır. A'râf halkı her ne kadar Allah'ın rahmeti ile cennete girse de aslında onlar dereceleri itibarıyla cennet ehli değildirler. Bu durumda onlar, sayesinde Allah'ın kendilerini kurtaracağı amelleri olan kişilerdir.⁶⁸

6. Onlar büyük günahları olan günahkâr insanlardır. Onların işi Allah'a kalmıştır ve bu günahları sebebiyle A'râf'a konulmuşlardır.⁶⁹

7. A'râf halkı, iki peygamber arası bir zamanda ölen ve dinini değiştirme fırsatı bulamayan fetret ehlidir.⁷⁰

8. Onlar, zina mahsulü olarak dünyaya gelmiş çocuklardır.⁷¹

9. Onlar, müşriklerin çocuklarıdır.⁷²

⁶⁴ Et-Taberî, *Câmiu'l-Beyân*, XII, 453,470; İbn Kesîr, *Tefsir*, III, 419, 422-423; El-Beğavî, *Meâlim*, III, 232; El-Alûsî, *Rûhu'l-Meânî*, VIII, 123-124; Es-Suyûtî, *ed-Dürrü'l-Mensûr*, VI, 400-401.

⁶⁵ Et-Taberî, *Câmiu'l-Beyân*, XII, 453-454; İbn Kesîr, *Tefsir*, III, 419-420; El-Beğavî, *Meâlim*, III, 232; Es-Suyûtî, *ed-Dürrü'l-Mensûr*, VI, 399.

⁶⁶ Et-Taberî, *Câmiu'l-Beyân*, XII, 452-453; İbn Kesîr, *Tefsir*, III, 419; El-Beğavî, *Meâlim*, III, 232; Beydavî, *Envâr*, II, 340; El-Alûsî, *Rûhu'l-Meânî*, VIII, 123-124; Es-Suyûtî, *ed-Dürrü'l-Mensûr*, VI, 399; Ebu's-Suûd, *İrşâd*, II, 346.

⁶⁷ Ez-Zemahşerî, *el-Keşşâf*, II, 446; El-Beğavî, *Meâlim*, III, 232; El-Alûsî, *Rûhu'l-Meânî*, VIII, 124; Es-Suyûtî, *ed-Dürrü'l-Mensûr*, VI, 399.

⁶⁸ Et-Taberî, *Câmiu'l-Beyân*, XII, 454; Es-Suyûtî, *ed-Dürrü'l-Mensûr*, VI, 400 vd.

⁶⁹ Et-Taberî, *Câmiu'l-Beyân*, XII, 462, 463, 469; Es-Suyûtî, *ed-Dürrü'l-Mensûr*, VI, 403.

⁷⁰ El-Beğavî, *Meâlim*, III, 233; İbnü'l-Cevzî, *Zâdü'l-Mesîr*; III, 206; El-Alûsî, *Rûhu'l-Meânî*, VIII, 124.

⁷¹ El-Alûsî, *Rûhu'l-Meânî*, VIII, 124; İbnü'l-Cevzî, *Zâdü'l-Mesîr*; III, 205.

⁷² El-Beğavî, *Meâlim*, III, 233; El-Alûsî, *Rûhu'l-Meânî*, VIII, 124.

10. Onlar, üzerlerinde borç bulunan veya kendilerinde bir gariplik, bir tuhafılık olan kişilerdir.⁷³

Burada hemen şunu da ifade edelim ki A'râf halkı için, sevap ve günahları eşit olanlardır, ana baba rızası almamış kişilerdir gibi sevabı olanların alt derecede bulunanlarını, hatta günahkâr olanları işaret eden görüşlere katılmıyoruz. Çünkü amelinin kısa gelmesi veya günahkâr olması gibi sebeplerle cenneti bile hak etmekte zorlanan kişilerin, cennet ehline selam verip iltifat etmesi ve cehennem ehlini de uyarıp azarlaması kanaatimizce isabetli olmayacaktır.

Bize göre bütün bu görüşler içerisinde en isabetli görüneni, A'râf halkının melekler veya peygamberler olduğu görüşüdür. Çünkü ayetlerden anlaşıldığına göre A'râf halkı, cennet ve cehennem ehlini simalarından tanıyacak, cennet ehline selam vererek onlara iltifatta bulunacak ve cehennem ehlini de azarlayıp kınayacak düzeyde irfan sahibi kimselerdir. Bu da Allah katında taat ve sevapta en önde olanları çağrıştırmaktadır. Dolayısıyla bize göre A'râf halkı deyince melekler ve peygamberler en başta olmak üzere müminlerin en hayırlıları, en faziletli ve şehitler gibi Allah'a kullukta zirvede olanlar anlaşılmalıdır.

50| db

Sonuç

Arap dilindeki lügat anlamı itibarıyla tanımak, bilmek ve yerden yüksek olan şey gibi anlamlara gelen A'râf kavramı, hayvanın yele ve horozun ibiği gibi bir şeydeki en yüksek yeri anlatmaktadır.

Sadece bir surenin iki ayetinde geçip o sureye adını veren, bunun dışında Kur'ân'ın hiçbir ayetinde ve muteber hadis kaynaklarında geçmeyen A'râf, bize göre, Kur'ân'ı Kerim'de ahiret hayatına yönelik bir kavram olarak geçmektedir. Çünkü A'râf suresi 7/46. ayette, cennet ve cehennem mekân olarak birbirinden ayıran bir surdan ve ayetin hemen devamında gelen *وَعَلَى الْأَعْرَافِ* ifadesi ile de cennet ve cehennem arasındaki bu surun zirvelerinden bahsedilmektedir. Dolayısıyla A'râf kavramı, horozun ibiği misali, cennet ve cehennem arasındaki bu surun en yüksek yerlerini anlatmaktadır.

Ahiret hayatına yönelik bir mekân olarak tefsir edilen A'râf kavramını, bazı bilginler bir yer olarak düşünmemişler ve onu cennet ile cehennem ehlinin tanınıp bilinmesine yönelik bir mana ola-

⁷³ El-Alûsî, *Rûhu'l-Meânî*, VIII, 124.

rak tefsir etmişlerdir. Bunu, kavramın lügat anlamı yönüyle mümkün olan bir izah kabul etmekle birlikte biz kendimizi, A'râf kavramını cennet ve cehennem arasındaki surun yüksekleri olarak izah eden görüşe daha yakın bulduğumuzu ifade etmeliyiz. Çünkü söz konusu kavramın ayetteki bağlamı ve ayetin de siyak ve sibakıyla irtibatı bize bunu düşündürmektedir.

A'râf suresinin 46-49. ayetleri dışında hiçbir ayette ve muteber hadis kaynaklarında geçmeyen A'râf halkı da, Kur'ân'ı Kerim'in, ahiret hayatına yönelik olarak kullandığı bir tabirdir ve bu hususta tek kaynak, doğal olarak bu ayetlerdir.

Bu ayetlerden bizim anladığımıza göre A'râf halkı, cennet ile cehennem arasındaki söz konusu surun, en yüksek noktalarındaki kimselerdir. Ayetlerde belirtildiğine göre onlar; cennet ve cehennem ehlini simalarından tanıyan, cennetliklere selam vererek iltifat eden, cehennemliklerin halini gördüklerinde Allah'a sığınan, cehennemliklere yaptıkları işlerin ve gittikleri yolun kendilerine bir fayda sağlamadığını söyleyerek onları adeta azarlayıp kınayan kişilerdir.

Bize göre böyle bir konum, A'râf halkı denince genelde İslam kültüründe ilk olarak akla gelen sevap ve günahları eşit olanları kapsam dışında bıraktığı gibi kullukta kusuru olanları, hele hele günahkâr olanları hayli hayli dışarıda bırakacaktır. Dolayısıyla bize göre, A'râf halkı deyince melekler ve peygamberler en başta olmak üzere müminlerin en hayırlıları, en faziletli ve şehitler gibi Allah'a kullukta zirvede olanlar anlaşılmalıdır.

Kaynakça

- el-Alûsî, Ebu'l-Fadl Mahmûd (v. 1270/1854), Rûhu'l-Meânî fi Tefsiri'l-Kur'ani'l-Azîm ve's-Sebr'l-Mesânî, Dâru İhyâi't-Türâsi'l-Arabiyy, I-XXX, Beyrut-ts..
- Ateş, Süleyman, Yüce Kur'an'ın Çağdaş Tefsiri, Yeni Ufuklar Neşriyat, I-XII, İstanbul 1988.
- el-Beğavî, Ebu Muhammed el-Huseyn b. Mesûd (v. 516/1122), Meâlimü't-Tenzîl, (Tahk: Muhammed Abdullah en-Nemr, Osman Cuma Damiriyye, Süleyman Müslim el-Harş), Dâru Tayyibe, 4. Baskı, I-VIII, Beyrut-1987.
- El-Beydavî, Nasıruddin Abdullah b. Ömer el-Kâdî (v. 685/1288), Envâru't-Tenzîl ve Esrâru't-Te'vîl, Hakikat Kitabevi, I-IV, İstanbul 1998.
- el-Cevherî, İsmail b. Hammâd (v. 393/1003), es-Sıhah fi'l-Luğati ve'l-Ulûm, 2.Baskı, I-VI, Beyrut 1979.
- Ebu's-Suûd, Muhammed b. Muhammed el-İmâdî (v. 982/1574), İrşâdü'l-Akli's-Selim ilâ Mezâye'l-Kur'ani'l-Kerim, Mektebetü'r-Riyadî'l-Hadise, I-V, Riyad-ts..

- Ebu Ubeyde, Ma'mer ibnü'l-Müsennâ et-Teymiyy, (v. 210/825), Mecâcü'l-Kurân, I-II, Kahire ty.,
- Elmalılı, Hamdi Yazır (v.1361/1942), Hak Dini Kur'an Dili, Eser Neşriyat ve Dağıtım, I-X, İstanbul1982.
- Esed, Muhammed (v. 1413/1992), Kur'an Mesajı Meal-Tefsir, (Çev.: Cahit Koytak, Ahmet Ertürk), İşaret Yayınları, 6. Baskı, İstanbul 1999.
- el-Ezherî, Ebu Mansur Muhammed b. Ahmed (v. 370/980), Tehzîbü'l-Lüga, ed-Dâru'l-Mısıriyye, I-XV, Kahire-ts..
- Gölcük, Şerafeddin, Toprak, Süleyman, Kelâm, Tekin Yayınevi, 2. Baskı, Konya 1991.
- el-Halil b. Ahmed, Ebu Abdurrahman el-Ferahidî (175/791), Kitabü'l-Ayn, (Mehdi el-mahzûmî-İbrahim es-Sâmirâî, I-VIII, Byy.
- İbn Âşûr, Muhammed et-Tâhir (v. 1393/1973), Tefsîru't-Tahrîr ve't-Tenvîr, ed-Dâru't-Tunûsiyye, I-XXX, Tunus 1984.
- İbn Kesîr, Ebu'l-Fidâ İsmail b. Ömer (v. 774/1372), Tefsîru'l-Kur'ani'l-Azîm, (Tahk: Sami b. Muhammed Selame), Dâru Tayyibe, I-VIII, Byy. 1417/1997.
- İbn Manzûr, Ebu Fazl Cemalüddin b. Mükerrrem (v. 711/1311), Lisânü'l-Arabî'l-Muhît, (Tahk: Abdullah Ali el-Kebîr-Muhammed Ahmed Hasbullah-Hâşim Muhammed Şâzilî, Dâru'l-Meârif, VI, Kahire, ts..
- İbnü'l-Cevzî, Cemalüddin Ebu'l-Ferec Abdurrahman (v. 597/1201), Zâdü'l-Mesîr fi İlmî't-Tefsîr, el-Mektebü'l-İslâmiyy, 3. baskı, I-IX, Beyrut 1984.
- İmrüü'l-Kays (v. 545/1150), Dîvânü İmrii'l-Kays, (Şerh: Ömer Faruk et-TABBÂ), Daru'l-Kalem, Beyrut ts..
- Muhammed Abduh (v.1905)- er-Reşîd Rızâ, (v.1935), Tefsîru'l-Kur'âni'l-Hakim (Tefsîru'l- Menâr), 2. Baskı, I-XII, Kahire 1948,
- er-Râzî, Ebu Abdillâh Muhammed b. Ömer Fahrüddin (1985), Tefsîru Fahrî'r-Râzî, I-XXXII, Dâru'l-Fikr, Beyrut 1981,
- es-Sendûbî, Hasen, Şerhu Divani İmrii'l-Kays, el-Mektebetü't Ticariyyetü'l-Kübrâ, 5. Baskı, Mısır ts.,
- es-Suyûtî, Celalüddin, Abdurrahman b. Ebi Bekr (v. 911/1505), ed-Dürrü'l-Mensûr fi't-Tefsîr bi'l-Me'sûr, (Tahk: Abdullah b. Abdu'l-Muhsin, I-XV, Kahire 2003,
- et-Taberî, Ebu Cafer Muhammed b. Cerir (v. 310/922), Câmiu'l-Beyan an Te'vili Âyi'l-Kur'an, (Tahk: Ahmed Muhammed Şakir), Müessesetü'r Risale, , I-XXIV, Byy. 2000,
- ez-Zeccâc, Ebû İshak İbrahim İbnü's-Seriyy (v. 311/923), Meâni'l-Kur'ân ve İ'râbüh, Âlemü'l-Kütüb, I-V, Beyrut 1988,
- ez-Zemahşerî, Ebu'l-Kâsım Cârullah Mahmûd b. Ömer (v.537/1142), el-Keşşâf an Hakâiki't-Tenzil ve Uyûni'l-Ekâvîl fi Vücûhi't-Te'vîl, I-VI, Riyad 1998,

